

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ

(ՄԵԾ ԴԱՆՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

«Են նամասպարհք որ բուին մարդկան
թէ ուղիղ իցեն, բայց կասաւած նո-
ցա երբոյ յասակս դժխոց»:

ԱՌԱՎԵ ԺԳ. 12

Ընթերցումը Առակաց գրքին, բացա-
րիկ վիճակ մը կը ստեղծէ մեր մէջ: Մենք
տեսակ մը հրաշխարան հիացքով կը հե-
տեւինք Մենդոց եւ Հնգամատեանի միւս
գիրքերուն. հոն պատկերուած կեանքը,
շինուած միջոցառումը և ապրող անձերը, մեր
ժամանակին ծանօթ փորձառութիւններէն
տարբեր՝ հեքեաթային հանգամանքով կը
ներկայանան մեզի:

Սաղմոսները, իրենց ներշնչող օժու-
թեամբ, թեւ կուտան մեզի դէպի երկինք վի-
րանալու, և զիմագրաւելու այժմեր ցաւե-
րուն մէջ: Մարգարէներ՝ մեզ կ'ընեն երա-
շային, արդարակորով, և վերաւոր՝ մարդ-
կային անգթութեանց դէմ, ու կը ներշնչեն
ծարաւ անստերիւր արդարութեան: Ա-
սոնց մէջ Առակաց գիրքին ընթերցումը,
որմէ կ'առնեմ բնաբանս, ուրիշ աշխարհ
մը կը բանայ մեզի: Երբեք փորձառու-
թեանց գին եղող, բիւրեղացած զգացում-
ներու և մտածողութեան աշխարհը: Աւան-
դութիւնը կը վերագրէ զայն արքաներու
արքայ Սողոմոնին:

Ոչինչ այնքան աղնիւ և յուսալից էր,
քան այս իմաստուն և մեծ իշխանին երի-
տասարդութեան առաջին տարիները: Դաւիթ
արքայի այս արժանաւոր օրգին՝ ամէն ինչ
ունէր աշխարհի լաւագոյն մարդը ըլլալու
համար: Որքա՞ն գրաւիչ և զովութեան ար-
ժանի է իր խնդրանքը Աստուծոյ, անկէ ի-
մաստութիւն հայցելու համար, նախընտրե-
լով այդ շնորհը հարստութենէն, փառքէն,
և յաղթանակներէն: Ան էր որ կառուց տա-
ճարը, և շնորհիւ իր զգոնութեան, և օ-
տարներու նկատմամբ ցոյց տուած բարձր
և թոյլատու ոգիին, ժամանակի բարձրագոյն
համբաւը շինեց: Սակայն հակառակ այս
բոլորին, Սողոմոն կը մնայ օրինակ մը պատ-
մութեան, որ զերծ մնացած է մոլորանքէ և
սայթաքումներէ: Անշուշտ յուզումով է որ

կը զիմաւորենք այս կարգի անկումներ,
մարդը տկար է ու թշուառ՝ մեղքին դէմ,
չափ անգամ անցեալ սրբութիւնը, և ան-
ձին արժանիքները չեն բաւեր մաքուր պա-
հելու համար պսակը ճերմակ մազերուն:

Առարկան ըլլալ այնքան շնորհներու,
և բռնաբարել Աստուծոյ օրէնքը այնքան
բարօրէն, ճանչնալ բարձրագոյն և երկնա-
յին ուրախութիւնները՝ և թողուլ որ աղ-
տոաի իր հոգին, ասոնք բոլորը կը միանան
ընելու համար Սողոմոնը ուշագրաւ օրինակ
մը մեղաւորի: Մեղանշելը, ինչպէս ըսի,
մարդկային է և անխուսափելի, չենք կըր-
նար չմեղանշել. կարեորը գտնելն է մար-
դը մեղքին առաջնորդող ազդակները, վե-
րածելով դանոնք իրենց ճշգրիտ աստիճա-
նին. այն ատեն ցանկութիւնը որուն հա-
մար մեղանշեցինք, մեզի համար կ'ըլլայ
ազնիւ ու հաստ ձայն մը մօի. փառասիրու-
թիւնը՝ որուն համար մեր Տէրը մատնեցինք
և մեր հայրենիքին դաւեցինք, կ'ըլլայ ազր
ու մոխիր: Դիտակցել այս բոլորին, նետել
մեր ներքին խորանին վրայ բարձր մեր սու-
կիները, մեր կուռքերը, այրել մեր մէջ
հզօր արմատները բոլոր կիրքերուն, և իս-
կապէս գիտակցել թէ մեր մարմինէն մեզի
թելադրուած այդ անուշ բայց մութ ձայնը
մեզ կործանելու միայն ընդունակ էին, դէմ
առ դէմ կենալ մեր անկումին և կորուստին,
և շինել բիւրեղացած փորձառութիւնը՝ որ
չափ սուղ վճարուած գինն է մեղքին:

Բայց դաս մը կայ նոյն իսկ մոլորած
կեանքերու մէջ: Երբայական աւանդութիւ-
նը կը հաւատայ թէ Սողոմոն իր վերջին
տարիներուն զոջացած՝ և Աստուծոյ գտը-
ձած է, և Առակաց Դիւրն ու ժողովուրդը ու-
րոնց կապուած է իր անունը, գինը կը կազ-
մեն կեանքի այդ տխուր փորձառութեան:
Բաղմաթիւ էջերն այդ գիրքերուն, կը մատ-
նեն իրաւամբ դառն փորձութիւնը հոգիի
մը, որուն երկար ատեն տիրապետած է
մեղքը, և չեղած իր ուղղութենէն:

Այո՛, ճամբաներ կան որ մահուան կը
տանին, և շատեր իրենց կեանքին մէջ կը
հասնին այդ վաղահաս վերջաւորութեան:
Եւ ուրիշներ՝ որոնք կէս աւերակ կը շարու-
նակեն կեանքը, Առաքեալի բացատրու-
թեամբ՝ «կենդանի մեռելներ»: Վասն զի
իրական մեռելներ չեն անոնք որոնց զե-
րեղմանները կը ցոլուն ամէն օր մեր տի-

բոլոր արցունքներով, անոնք գէթ քաղցր լինելու առիթ էր ունենալ և կը խօսին մեզի: Կան կենդանի մեռելներ, ասած հոգիով, անհոգ, անտարբեր, անձնասէր, որոնք ո՛չ մարդ են, ո՛չ քրիստոնեայ և ո՛չ հայ: Ասոնք մարդեր են որոնք մահուան ճամբան մէջ կեցած են, և ի կորուստ կ'առաջնորդեն իրենց մարդկային արժանապատուութիւնը՝ քրիստոնեայի խիղճը, կ'ընկրկին ամէն օր իրենց պարտականութիւններու մէջ, և կը վերածեն ինքզինքնին կենդանի գերեզմաններու:

Պատճառը այս բոլորին՝ երկուստեք հոգիական յանձնապատասխան հոգին, ինքզինքին վստահող և անցեալէն չկարենալ հրահանգուել իր արտակերպին կեցումը: Կեանքի այս խոտորումին, այլապէս ըսելով՝ նուազ դեր չեն ստանձնիր դիրքի ու դրամի մեզի բաշխած վստահութիւնը, մեր ճամբուն ուղիղ և արդար ըլլալու մասին: Սակայն տաղանդին մղումը, պատճառներ են անկառավար կեանքերու և այս ուղղութեանց ընդգրկումին: Այս բալորը կան Սուղոմունին մէջ, որոնք կը պատրաստեն իր ընկերակումը, և կ'առաջնորդեն մահուան ճամբաներու, իր իսկ բացատրութեամբ:

Մենք սիրով կը կենանք սեմին՝ ուղիներուն, որոնք հաճոյքին, հարստութեան, խառքի, գիտութեան, և աշխարհի արտոնածներու պաշտամունքին կ'առաջնորդեն զմեզ: Եւ եթէ խօսինք վերոյիշեալ ճամբաներու եզերքը կեցած մարդերուն, իրենց ճակատագրին և մարդկային բարձրագոյն նպատակներու մասին, կը չարժեն իրենց ուսերը ու կը ժպտին, հարցնելով թէ կա՞յ բարձրագոյն կեանք մը այս կեանքէն անդին, և իրր անպարը ծառայող աստուծոյն: Այսպէս են մարդերը, այսպէս եղաւ անտարակոյս Սողոմոնը իր երկուստեք հոգիական, իր փառքի օրերուն, իր մատուցած զազաթնակէտին:

Հաճոյքի ճամբաներէն դուրսութեամբ կը քալեն մեր ուրքերը: Երբ Հրեաներ Աւետեաց՝ երկրին մօտեցան, լրտեսներ դրկեցին խուղարկելու համար երկիրը. անոնք վերադարձան և ըսին թէ երկիր մըն է հսկաներու և մարդակերներու, անկարելի է հոն մանել: Այսպէս երբ Աստուած կ'առաջնորդէ զմեզ ճշմարտութեան, պարտականութեան և սիրոյ ճամբուն մէջ, մեր սիրտը կը թու-

նայ յաճախ և կ'ուզենք ետ դառնալ: Պարտականութեան և զոհողութեան ճամբան փուշերով ցանկուած է, բայց ստոյգ և անմոլար: Մարդկութիւն յղացուած ու է խռատ կամ կանոն չի կրնար իրր ապահով ծրար: Գիրը ծառայել մեր կեանքին: Բոլոր անոնք որոնք աշխարհիկ սկզբունքի մը բարձրանիշին կը սեւեռն իրենց միտքն ու հոգին, կը նմանին Աւետարանի մէջ յիշատակուած այն մարդուն որ աւազի վրայ կը հիմնէ իր տունը: Առանց աստուածային օժանդակութեան և փորձառութեան դասին ինքզինք ապահով կարծող մարդը, պիտի նմանէր պարզապէս փակուած սենեակին մէջ ինքզինքը թաղաւոր կարծող անմիտին:

Զարմանալիօրէն սակայն մարդիկ կուպաշտեն եւ, սպասարկու տեսանելիին, չօշափելիին, և աշխարհայինին: Մեզմէ շատերուն համար տեսանելիէն անդին ոչինչ զոյլութիւն ունի. ճանչնալ տեսանելին՝ ահա մեր միակ իմաստութիւնը, գործել տեսանելիին վրայ՝ ահա մեր գործը, վայելել տեսանելին՝ ահա մեր երջանկութիւնը. հոգեկանը, բարձրագոյնը շատ յաճախ կը խուսափի մեր մտածութեն: Մեզի համար դժուար է կարծես բանալ մեր հոգեկան նայուածքը աշխարհը լեցնող իրերէն և երեւոյթներէն անդին, որքան դժուար է թերեւ կոյրին քանալու իր հայեացքը արեւի շոյսին, թէեւ անոր աչքերուն վրայ ծանրացող խաւարը ապացոյց չլինի լոյսի չգոյլութեան: Ահա մեր վիճակը, մեր՝ որ ինքզինքնին ժառանգորդներ կը նկատենք յաւիտեականին: Ի՞նչ հակադրութիւն մեր կոչումին և մեր ըմբռնումներուն միջեւ, և կտրծես թէ մեզի համար ըսուած չըլլար Առաքեալին այն խօսքը թէ «հաւատովք դնամք և ո՛չ կարծեօք»:

Այն չըջանին երբ Առաքեալը կը գրէր այս խօսքերը, աշխարհը միայն տեսանելի իրողութիւններու կարեւորութիւն կուտար, ու չէր հաւատար ո՛չ նախախնամութեան, ոչ ալ Յաւիտեական Յոյսին: Եւ սակայն երկիր մը որ միայն ինքզինքին կը հաւատայ, մարդկութիւն մը որ միայն տեսանելիով կ'առաջնորդուի, ի՞նչ վախճանի կրնայ յանդիլ, և ի՞նչ աղիտաւոր եզերքի վրայ խրիլ: Կրնա՞յ հաւատալ յառաջիմութեան, արդարութեան և ազատութեան, կրնա՞յ տակաւին յուսալ: Երկիրը է, և չի կրնար

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՏՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ի.

ՅԻՍՈՒՍԻ ԳԼԽԱՌՈՐ ԳՅՈՂԱԳԱՐՆԵՐԸ

Մօտենանք այժմ փրկչի բացայայտ յայտարարութիւններուն. քանի որ անոնք կը տիրեն միւսներուն, քանի որ անոնք են իր ուսուցումին հոգին, անոնք կը լուսաւորեն և կ'արժեւորեն իր բոլոր կարծիքներուն իմաստները:

Իր մտածումին երեսը միաստուածութեան վարդապետութիւնն է: Աստուած մի է:

Ըլլալ ուրիմն նպատակը մարդուն, խոհալը քրիստոնեային, այլ միայն բեմը իր դործունէութեան, այն վայրը՝ ուր պիտի պատրաստէ ան իր հոգեւոր ապագան, մահուան ճամբաներուն մէջ չկորսուելու համար:

Կեանքը աւելի է քան ինչ որ կը կարծենք առհասարակ. ֆիզիքական, աշխարհային կեանքէն աւելի բարձր և մօտ Աստուծոյ, կայ հոգեկան կեանքը, որ չի սահմանափակուիր շնչելու, մտածելու և գործելու մէջ միայն, մարդը լոկ հացով չապրիր, և ոչ ալ հացին համար: Աստուած մեր էութեան բարձրագոյն սահմանին վրայ է, Անոր հասնելով իր լրութեան կը հասնի մեր մարդկայինը:

Մեծ Պահքի այս օրերուն, պէտք է մեր մտածումին առարկան ըլլայ մեր բարձրագոյն ճակատագրին հոգը: Մեծ Պահքը դժբախտաբար դադարած է այլևս ալ ու հացի չըջան մը ըլլալէ, սակայն անիկա անհրաժեշտաբար պարտի ըլլալ առօրեային մէջ մեզմէ խուսափած մեր բարձրագոյն էութեան, մեր ապագայ կեանքին հայեցողութեան չըջանը: Ժամանակամիջոցը՝ ուր մենք կը վերագտնենք մեր միւս մասը ևս, ամբողջացնելու համար կեանքը: Մեծ Պահքը այս մտածումին վերապրումին չըջանն է, տարուան այն անկիւնադարձը՝ ուր մեր մէջ պէտք է հաշտուի հոգեկանն ու մարմնականը, շինելու կատարեալ մարդը ի փառս Ամենասուրբ երրորդութեանն որ է օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

Ե. Վ. Տ.

Հին իմաստասէրներէն շատեր ընդունած էին այս ճշմարտութիւնը: Կամ առնուազն անոնք ըմբռնած էին, իրերու ծագման նայելով, մէկ յաւիտեանական և կատարեալ էութիւն մը ընդունելու անհրաժեշտութիւնը: Ասով հանդերձ, ոչ մէկը չէր համարձակած ջնջել երկրորդական աստուածները: Ո՛չ Պղատոն, ո՛չ Արիստոտել ըրին այդ բանը, ոչ ալ մեր Գ. դարուն, Պղոտին՝ հեթանոսութեան ամենէն դժուար և հրապուրիչ միտքը:

Իրական միաստուածութիւնը, այսինքն այլամերժ իրաւունքը Արարչի մը պատումին, միայն Մովսէս և Իսրայէլի մարգարէները կրցան յայտարարել:

Յիսուս իրենց նորէն կը կրկնէ այս հիմնական վարդապետութիւնները, և իրաւունքով. որմէ՞ ուրեմն իր նախորդները կը ստանային դայն՝ եթէ ոչ Աստուծոյ Բանէն:

Չանոնք կրկնելով հանդերձ, կը ձեւափոխէ, նման վարպետի մը, կ'աւարտէ չքեղ նախազիծը, զոր ան ժամանակաւոր կերպով վտահած էր ստորագրաներու:

Աստուածային էութեան ծոցին մէջ, ան իր աշակերտներուն տեսնել կուտայ երեք անբաժանելի անձնաւորութիւններ. Հայրը, Որդին և Ս. Հոգին: Իսրայէլի մարգարէներն ու ներշնչեալ հեղինակները, որոնց գրութիւնները Ս. Գիրքը պահած է մեզի, ըմբռնած էին այս յայտնութիւնը. հեթանոս մտածողներէն ոչ մին, կը կրկնեմ, երբեք չէր երեւակայած Քրիստոսի նմանող մը, եթէ ոչ շատ հեռուէն:

Միւս կողմէ, այդ անձատելի Աստուածը զոր ան կերպով մը կը կոչուեցնէ երկինքի մէջ, որովհետեւ ան իրմէ դուրս ոչ ինչէն հանուած էակներ միայն կը ճանչնայ, Քրիստոս դայն մեզ կը բերէ իրրեւ բարութիւն մը. «Հայր մի՛ կոչէք ոչ մէկը երկրի վրայ». ըսել կ'ուզէ թէ դուք միայն մէկ Հայր ունիք: «Ա՛յսպէս աղօթեցէք. — Հայր մեր որ յերկինս ես»:

Բարութիւն, Հայրութիւն, այս աստուածային կատարելութիւնները իրմէ առաջ քանի մը հեթանոս իմաստասէրներ հաստատած էին: — Այո՛, պարոններ, անկասկած, եբրայեցի մարգարէները աւելի ևս լաւ: Սակայն այս կէտին մէջ խզ, Յիսուս կը դանէ նորութիւն ըսելու միջոցը:

Ըմբռնեցէ՛ք, կ'աղաչեմ, իր ամբողջ